

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Rudolphi Goclenii Exercitationes et disputationes ethicae & politicae

Goclenius, Rudolph

Marpurgi Cattorum, 1601

Disputatio VI.

[urn:nbn:de:bsz:31-109121](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-109121)

ve ea non moveretur ultra honestatis limites: intemperantia verò, quia ob absentiam voluptatum magis, quàm decet, contristatur.

19. De secunda respondetur, intemperantiam esse magis voluntariam, quàm timiditatem, itaq; turpius vitium esse.

20. De ultima respondetur ἀκολασίαν videri proptiè convenire perversitati puerorum male educatorum, quòd castigatio, quæ adhibenda fuerat, in illis sit neglecta. Tropicè igitur convenit in intemperantiam.

21. Ac non minus, quàm puer, nostra cupiditas à ratione castiganda est.

DISPUTATIO VI.

DE LIBERALITATE ET MAGNIFICENTIA.

AD HUC de duabus virtutibus Ethicis, Cap. 11.
Fortitudine & Temperantia, disputatum est: quarum illa versatur circa ea objecta quæ confidentiam aut timorem excitare possunt ἐν θυμῷ & ἰσχύϊ animi vi: hæc verò circa ea quæ voluptatem dolorémve pariunt in corpore: proximum est ut de iis virtutibus disseratur, quæ versantur in iis objectis quæ voluptatem dolorémve pariunt in animo.

1. Tria autem sunt objecta, pecuniæ, honores, conversatio: pecuniæ quidem vel parvæ aut certè mediocres, vel magnæ.

DISPUTATIONES

3. In illis quidem versatur liberalitas, virtus quæ mediocritatem tenet in dandis accipiendisq; pecuniis.

4. Nomine χρημάτων seu pecuniæ intelliguntur omnia ea quæ æstimantur nummo, ut sunt agri, metalla, pecora, domus. Operæ etiam sunt loco pecuniæ.

5. In pecuniis ratio habetur tum χησιως, id est, usus, qui positus ἐν δωσάνη, id est, sumptu, & δόσει, id est, largitione: tum κησιως, id est, possessionis, quæ consistit ἐν λήσει, id est, acceptione eorum, quæ non habes, & φυλακῆ, id est, custodia eorum quæ habes.

6. Liberalitas autem magis versatur & cernitur in χησει quàm κησει, id est, in dādis quàm accipiendis pecuniis.

7. Quod autem ad χησιν attinet, dabit liberalis, & sumptus faciet honestatis gratia.

8. Et quidem rectè dabit diligenter omnibus circumstantiis perpensis.

9. Deniq; dabit cum voluptate.

10. Itaq; qui neq; honesti causa dat, neque rectè neq; cum voluptate, non dicatur liberalis.

11. Quod ad κησιν attinet, si λήσει spectes, accipiet unde oportet, scilicet ex suis bonis, eorumq; fructibus (de te largitor puer) non peret nec procax erit: si φυλακῆ spectes, tum pecunias suas curabit tanquam instrumenta beneficentæ.

Quibus,
quantum
quando,
quomodo,
ubi dare o-
porteat.

Corollarium.

Hinc vulgò
dicitur: bo-
nus Servati-
us præstare
potest se bo-
nifacium.

neficientia: tum verò in dando modum ita superabit, ut sibi ferè pauciora relinquere videatur. (Hinc intelligitur liberalitati servire Parsimoniam seu frugalitatē: quæ virtus proprias res custodit & utiliter collocat.)

12. Quæstiones hinc oriuntur quatuor: duæ priores ad *ῥῆσιν*, & totidem posteriores ad *κῆσιν* respicientes.

13. Prima est: An qui multa dat liberalior sit eo qui pauca dat? Resp. Interdum qui dat pauca liberalior est eo, qui dat multa, cum *δός* seu erogatio non ex quantitate eorum quæ dantur, sed habitu dantis æstimanda sit.

14. Secunda est: An qui divitias labore suo pepererunt, sint iis liberaliores, qui ab aliis partas acquisiverunt, utpote donatione vel hæreditate? Resp. Il qui ab aliis acceperunt sunt liberaliores, cum eis non constiterint sudore, & fortè paupertatem non sint experti.

15. Tertia: An liberalis possit evadere dives? Resp. Liberalis dives fieri nequit, cum non adhibeat diligentiam ut sit pecuniosus.

16. Quarta: An liberalis quibuslibet erogat? Resp. Liberalis habet rationem personarum, quibus largiatur, nec in quosvis est beneficus, nec quolibet tempore & loco, alioquin erit *δωροφ*, id est, prodigus, suas nimirum res absumendo.

17. Hinc incidit alia quæstio, an reges appellandi

Unde magis commendatur à Christo *εἰς* a na vidua, quæ duo minuta *ἄρα* in gazophylacium iniecit, quam omnes Scribæ & Pharisæi, qui *ἀνάπλα* dede- runt *μύσ* nera,

C

pellandi sint prodigi seu ἄσωτοι, cū modum excedunt? Resp. Βάναυσοι potius appellandi erunt quā ἄσωτοι. Nam ἄσωτοι ii dicuntur, qui nimis largitionibus rem suam familiarem absumunt. Regum verò copiarū & opes, quas maximas habent, non possunt illis largitionibus & sumptibus exhauriri.

18. Sed ut ad liberalitatis adjunctum redeamus: primū liberalis non tantū ex δόσει, sed etiam λήξει voluptatem percipit, ex illa quidem primò & per se, ex hac verò per accidens & propter aliud.

19. Deinde dolorem percipit ex contrario, nimirum ex δόσει indecenti: itaq; agrè fert si sumptus vel inutilis factus sit: quo ipso differt à prodigo: vel utilis factus non sit, quo ipso differt ab illiberali. Qui magis pugnat cum liberali, quā prodigus.

Confecta-
rium

20. Itaq; posterior hic dolor longè gravior est priori.

21. Porro cū liberalitas mediocritatem observet, inter extrema eam servet necesse est: ea sunt ἀσωτία profusio, & ἀνελευθερία illiberalitas: quæ in actionibus vitiosis cernuntur.

22. Actiones hæc considerantur absolutè vel respectu mediū.

23. Priorè consideratione, aliæ sunt ὑπερβάλλουσαι, id est, excedentes, quibus τὸ πλεόν, id est,

est, nimium apponitur: alix sunt ἑλλείπυσαι, id est, deficientes, quibus τὸ ἑλαττον, id est, minus quam decet additur.

24. Posteriore verò alix sunt primariae, alix secundariae: primariae sunt, à quibus fit denominatio, ita ut vitium in excessu vel defectu dicatur.

25. Secundariae sunt quae primarias sequuntur per accidens, (hinc est, quòd cum ἀσωτία vitium dicatur, tamen quoque in defectu videatur & dicatur peccare.)

26. Ἀσώτις (qui seipsum conservare nequit,) id est, prodigi primariae actiones sunt, modum excedere tum in dando tum in non accipiendo: secundaria est, minus quam decet accipere: hæc propriè ad ὑπερβολὴν reducitur.

27. Sic illiberalis actio primaria est minus quam decet dare: secundaria est plus quam oportet accipere: hæc propriè ad primariam ἑλλειψιν reducitur.

28. Ἀσωτία duplex est: una simplex, & in suo genere perfecta, quæ in dando excedit, & accipiendo deficit. Hæc rara est, neq; diu durare potest: & ἀσώτης stultus est potius quam improbus: ac multò melior quam illiberalis. Altera mixta & imperfecta, quæ composita est ἐξ ἀσωτίας, plus dando, & ex illiberalitate, plus accipiendo. Itaq; unicam tantum habet

conditionem Afortiæ, quodd nimirum omnibus absq; delectu dat.

29. Quia autem aforti seu prodigi citius benefecerint voluptatum ministris quàm viris probis, plerunq; etiam sunt intemperantes.

30. Illiberalitas incurabilis est, hoc est, difficilem curationem admittit: Itaq; longè deterior est afortia seu prodigalitate.

31. Species ejus sunt duæ, una simplex, altera composita. Simplex & perfecta est, cum actiones infra modum dare & supra modum accipere conjunctæ sunt: Composita verò seu non integra, cum actiones divelluntur. Illiberalitatis compositæ non est una species, alii enim dant infra modum, nec tamen accipiunt supra modum.

32. Hi quatenus non dant, vocantur *αλιξες* (quodd eorum manibus pecunia, ut glutino & visco adhærescat) tenaces, aridi, & sordidi.

33. Quatenus non accipiunt cum liberalibus videntur convenire, sed ipso fine differunt. Liberales enim honestatis causa non accipiunt, Illiberales verò propter alias causas: vel propter æquitatem & bonitatem quandam, ne muneribus, quæ ab aliis offeruntur, corrupti, turpe quid in alterius gratiam cogantur facere. Hunc enim prætextum avaritiæ suæ faciunt, non dare se, ne accipere ali-
quando in honestè cogantur. (Talis est cum-
nitor)

ntefctor;) Vel propter metum, ne si violenter
alienas res rapuerint, ipsorum quoq; bona à
potentiori diripiantur.

34. Alii verò accipiunt supra modum om-
nia & à quibusvis,

35. Hi omnes conveniunt in *αιχοκροβια*:
(amore turpis lucri) propter lucrum enim
non reformidant subire maximum dedecus.

36. Speciatim verò quæstum faciunt & ac-
cipiunt unde non oportet, cum hominibus
conversantes, & contrahentes, seu habentes
συναλλήματα, (contractus) quæ sunt *ἐκείσια* vel
αἰκείσια, id est, voluntaria vel involuntaria,

37. In *ἐκείσις* illiberales quæstum turpem
faciunt intercedente vel arte sordida, quales
sunt, bajuli, carnifices, vespillones: vel opera
impudica, quales sunt meretrices, lenones,
proditores: vel re aliqua per quam quæstus
fit, ut sorte parva, unde fœneratores magnum
lucrum & usuram capiunt: ut frustis, pomis:
unde adulatorum & heredipetæ magnum ali-
quid captant; & aliis parvis donis quæ quis
dat, ut magna accipiat, quæ non est benefi-
centia, sed beneficii fœneratio: aut quibus ali-
quis allectus ingens facinus committit.

38. *Αἰκείσια* sunt vel *λαθεστία*, (clandestina) ut
furtum, alea, dolus malus: aut *βίασια*, id est,
violenta, ut latrocinia. Ex his quæstus sunt il-
liberales.

39. Ad extremum ex dictis patet illiberalitatem cum medio, id est, liberalitate magis pugnare, quam ipsam profusionem: id quod vox etiam ἀνελευθερία indicat.

Cap. 2.

40. Haec tenus de Liberalitate: sequitur de huic cognata, quæ versatur circa pecunias magnas, videlicet Magnificentia.

41. Species enim ejus esse videtur, cum magnificus omnis sit liberalis, non tamen omnis liberalis magnificus.

42. Quid differat à liberalitate ostendunt tum notatio & definitio ejus: tum extrema.

43. Notatio: ὅτι μεγαλοπρέπεια δαπάνη ἀρέπται ἐν μεγάροις.

44. *Ἐν μεγάροις* seu magnitudine perpendenda est primum res, seu opus ipsum, in quod sumptus confertur: secundò circumstantiæ, ut personæ sumptus facientes, locus, tempus, modus.

45. Definitio rei est: Magnificentia est μέσην ἐν δαπανηρῶν χρημάτων ἀρέπταις, id est, virtus quæ in sumptuum magnitudine servat decorum.

46. Facit autem magnificus sumptus prolixè honestatis causa.

47. Et ex honestis magnificisq; actionibus summam percipit voluptatem.

48. Convenit cum liberali, quatenus observat μέσην ταῦτα: differat ab eo, quatenus majores & ampliores sumptus facit.

49. Quid

49. Quid si æqualem liberali sumptum faciat? Respondetur: etsi in sumptu conveniat, differt tamen operè ipso, quia pari impensa opus splendidius efficit.

50. Magnificentia igitur quædam est in sumptu, quædam in opere ipso.

51. Δαπάνηματα seu ampli & honorati sumptus sunt vel publici vel privati: publici impenduntur in res sacras vel prophanas. In illis maximè elucet magnificentia. Decorum autem hîc observari debet, ut non tantùm quid fiat, sed à quo fiat, perpendatur, qualis quisq; dignitatis sit aut census.

52. Ille igitur magnificus est, qui sumptus decorè potest facere, ut qui excellit opibus vel generis splendore.

53. Non verò magnificus est pauper, cùm non habeat, unde sumptus convenienter facere queat.

54. Privati sumptus fiunt vel in iis, quæ semel tantùm fiunt, ut in nuptiis: vel in iis, in quibus tota civitas vel principes ejus occupantur, ut in diebus festis & in encœniis, vel in hospitiis recipiendis & dimittendis, vel in domibus extruendis.

55. Hîc spectanda est tum gloria tum decorum.

56. Hoc petendum est primùm à personis, tum sumptus facientium, tum eorum quo-

rum gratia sumptus fiunt: secundò à tempo-
re & loco: tertio, à rebus ipsis seu operibus,
quæ sunt publica vel privata. Hic si specte-
mus sumptum, illa actio erit splendidior cu-
jus sumptus excellit, vel quantitate, vel quali-
tate & precio.

57. Sin spectemus opus illud, erit magni-
ficum, quod in suo genere est pulcherrimum
& maximum.

58. Vitia opposita magnificentia sunt ἀπε-
ροκαλία & μικροπρέπεια.

59. Απειροκαλῶς dicitur qui in rebus parvi
momenti sumptus adhibet magnos, splen-
doremq; ineptè ostentat.

60. Μικροπρεπῆς contra est, qui cum ma-
gnos sumptus sustinuerit, sæpè in exiguo de-
corum perdit, sumptusq; omnes cunctanter
facit (subinde spectans, ut quàm minimum
expendat) & semper arbitratur se plus expen-
dere quàm expendendum erat.

61. Sed extrema magnificentia vitia, an-
turpitudinis & dedecoris notã subeunt? Re-
spondetur negatè, quòd nec proximis noce-
ant, nec insignem habeant deformitatem (et si
interim respectu medi sui, à quo excidère,
vituperanda sunt, Si enim virtutis comes laus
est, vitii comes erit vituperium.)

COROLLARIUM.

Quæritur: An dare & accipere sint neces-
sario

faciō & secundū esse correlativa? N. Possū enim alicui aliquid exhibere, & offerre ad accipiendum, quod tamen non accipit, sed recusat. Sic multis à Deo offertur gratia & salus, quæ tamen iis non confertur, seu ab iis non accipitur.

DISPUTATIO VII.
DE MAGNANIMITATE ET
modestia.

CUM proximè disputatum sit de Liberalitate & Magnificentiâ: consequens nunc est, ut de Magnanimitate & Modestia placidè conferamus.

2. Quæ quidem virtutes in honoribus appetendis fugiendisq; versantur: illa quidè in magnis, hæc verò in parvis aut mediocribus. Cap. 37
3. Magnanimus est, qui cum magnis sit dignus, magnis se dignum iudicat.
4. Objectum ejus aut est primarium, aut secundarium.
5. Primarium & proprium est honor, omnium externorum bonorum præstantissimum: Et ei opposita ignominia: Ubi honores magnos delatos à bonis, lætus suscipiet; à malis respuet: Ignominiam verò, quæ à malè feriatis quibusdam ei intentatur, aspernabitur.
6. Bonum propter quod externo honore dignus

C ;

dignus